

Η Αγία Υπομονή, κατά κόσμον Ελένη Δραγάση, και αργότερα, ως σύζυγος του Μανουήλ Β' Παλαιολόγου, «Ελένη η εν Χριστώ τω Θεώ αυγούστα και αυτοκρατόρισα των Ρωμαίων η Παλαιολογίνα», ήταν θυγατέρα του Κωνσταντίνου Δραγάση,

ενός από τους πολλούς ηγεμόνες - κληρονόμους του μεγάλου Σέρβου κράτη (=βασιλιά) Στεφάνου Δουσάν. Καταγόταν από βασιλική και ευλογημένη γενιά. Στους προγόνους της συγκαταλέγονται άνθρωποι που αγίασαν (π.χ. ο Στέφανος Νεμάνια, σέρβος βασιλέας και κτίτορας της Ιεράς Μονής Χιλανδαρίου του Αγίου Όρους = όσιος Συμεών ο Μυροβλύτης). Ο Κωνσταντίνος Δραγάσης ανέλαβε την ηγεμονία του σημερινού βουλγαρικού τμήματος της βορειο - ανατολικής Μακεδονίας, στην περιοχή μεταξύ των ποταμών Αξιού και Στρυμώνος.

Η γέννησή της τοποθετείται στα αμέσως μετά τον θάνατο το Δουσάν χρόνια. Η ανατροφή, η μόρφωση, η αγωγή της, ήταν διαποτισμένα με ό,τι ανώτερο υπαγόρευε το βυζαντινό ιδεώδες, διότι οι Σέρβοι είχαν επηρεαστεί πολύ από τον βυζαντινό πολιτισμό. Ένοιωθε τον εαυτό της περισσότερο ταυτισμένο με τον πολιτισμό και κυρίως με την εθνική συνείδηση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Συναισθηματικά και ουσιαστικά έρρεπε μάλλον προς το Βυζάντιο, του οποίου επέπρωτο να γίνει Αυγούστα και Αυτοκρατόρισα, περά προς την γενέθλιο σερβική πατρίδα.

Κοντά σ' αυτά και πάνω απ' αυτά, γαλουχήθηκε με την πατροπαράδοτη στην οικογένειά της, ακράδαντη ορθόδοξη πίστη στο Θεό. Αυτή η πίστη είναι που θα την οδηγεί, θα την φωτίζει, και θα την εμπνέει στην πολυτάραχη γεμάτη θλίψεις και δοκιμασίες ζωή της.

Υπολογίζεται νάταν 19 περίπου χρονών όταν παντρεύτηκε τον Μανουήλ Β' Παλαιολόγο (τέλη του 1390), λίγους μήνες πριν γίνει Αυτοκράτορας.

Η καινούργια ζωή της Ελένης - αγίας Υπομονής, από την αρχή της έδειξε ότι θα ήταν Γολγοθάς. Πολλές ήταν οι φορές που χρειάστηκε να πει το ποτήρι της προσβολής και του εξευτελισμού στο πλευρό του συζύγου της όχι μόνο από τους αλλόθρησκους, αλλά και από τα κατ' όνομα χριστιανικά κράτη της Δύσεως, στην απεγνωσμένη προσπάθειά του να βρει τρόπους σωτηρίας της ετοιμοθάνατης Αυτοκρατορίας.

Η Ελένη - αγία Υπομονή απεδείχθη εξαιρετικός άνθρωπος που συγκέντρωνε πολλές και μεγάλες αρετές, και ψυχική δύναμη. Έδειξε ότι είχε απόλυτη συναίσθηση τόσο της θέσης της και των περιστάσεων, όσο και του ρόλου που αυτές της υπαγόρευαν, σε όλα τα επίπεδα.

Αγαπούσε το λαό. Ήταν η μεγάλη μάννα που ο καθένας μπορούσε να προστρέξει. Συμμεριζόταν τις αγωνίες του και ανησυχίες του ενώπιον των φοβερών εθνικών κινδύνων και προσπαθούσε πάντοτε με την προσευχή, με την πραότητα της και με γλυκά και παρηγορητικά της λόγια να τον ενισχύσει. Είναι πολύ χαρακτηριστικά και εύγλωττα μέσα στην λακωνικότητά της τα όσα γράφει για την Αυτοκρατορίσσα, ο σύγχρονός της φημισμένος φιλόσοφος Γεώργιος Γεμιστός - Πλήθων: «Η Βασιλίσ αὐτὴ με πολλὴν ταπεινῶσιν καὶ καρτερικότητᾳ ἐφαίνετο νὰ ἀντιμετωπίζῃ καὶ τὰς δύο μορφάς τῆς ζωῆς. Οὐτε κατὰ τοὺς καιροὺς τῶν δοκιμασιῶν ἀπεγοητεύετο, οὐτε ὅταν εὐτυχοῦσε ἐπανεπαύετο, ἀλλὰ εἰς κάθε περίπτωσιν ἔκανε τὸ πρέπον. Συνεδύαζε τὴν σύνεσιν με τὴν γενναιότητα, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλη γυναικᾶ. Διεκρίνετο διὰ τὴν σωφροσύνην τῆς. Τὴν δε δικαιοσύνην τὴν εἶχε εἰς τελειότατον βαθμὸν. Δεν ἐμάθαμε νὰ κάμνῃ κακὸν εἰς οὐδένα, οὔτε μετὰ τῶν ἀνδρῶν, οὔτε μετὰ τῶν γυναικῶν. Ἀντιθέτως ἐγνωρίσαμε νὰ κάμνῃ πολλὰ κατὰ καὶ εἰς πολλοὺς. Με ποῖον ἄλλον τρόπον δύναται νὰ φανῇ ἐμπράκτως ἡ δικαιοσύνη, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γεγονὸς τοῦ νὰ μὴ κάμνῃ κανεὶς ποτὲ θεληματικὰ καὶ σὲ κανέναν κακὸν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἀγαθὸν σὲ πολλοὺς;»

Στάθηκε ἀντάξια τοῦ φιλόσοφου καὶ φιλόχριστου συζύγου τῆς Μανουήλ. Στάθηκε ἀξία δίπλα τοῦ γιὰ 35 χρόνια, «συνευδοκόντας», σύμφωνα με σύγχρονή τους μαρτυρία, δηλ. ὅλα γινόντουσαν με συμφωνία, ὁμόνοια, συναπόφαση, ἐν πνεύματι Χριστοῦ καὶ αγωνιστικὴ ἀγιότητα. Κατόρθωναν νὰ τιμῶν τὴν ἀρετὴ με λόγια καὶ ἔργα. «Λόγω μὲν διδάσκοντας τὸ πρακτέον, ἔργῳ δε γενόμενοι πρότυπα καὶ εἰκόνες ἐφηρμοσμένης ἀγάπης».

Στο ευλογημένο ζευγάρι ο Θεός χάρισε οκτώ παιδιά. Έξι αγόρια από τα οποία τα δύο ανέβηκαν στον αυτοκρατορικό θρόνο, ο Ιωάννης Η' και ο Κωνσταντίνος ΙΑ', ο τελευταίος θρυλικός αυτοκράτορας. Ο Θεόδωρος, ο Δημήτριος και ο Θωμάς διετέλεσαν δεσπότες του

Μυστρά, και ο Ανδρόνικος της Θεσσαλονίκης. Και δύο κορίτσια, τα οποία όμως πέθαναν σε μικρή ηλικία. Η πολύτεκνη και φιλότεκνη μητέρα γαλούχησε τα παιδιά της με τα νάματα της πίστεως και τη γλυκύτατη διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, τα οδηγούσε σε ιερά προσκυνήματα και σεβάσμια Μοναστήρια της Βασιλεύουσας, και επιζητούσε υπέρ αυτών τις ευχές των αγίων ασκητών και Γερόντων. Τα ανέθρεψε «εν παιδεία και νουθεσία Κυρίου», και ποτέ δεν «έπαυσε μετά δακρύων προσευχής και αγάπης να νουθετή ένα έκαστον». Με υπομονή και επιμονή, με προσοχή και προσευχή σμίλεψε τους χαρακτήρες τους, τους έδωσε μαζί με το «ζην» και το «εύ ζην». Έτσι, κατάφερε, μεταξύ άλλων, να θέσει τέρμα στις επί 90 περίπου χρόνια συγκρούσεις μεταξύ των μελών της αυτοκρατορικής οικογένειας για την εξουσία που είχαν εξαντλήσει την αυτοκρατορία. Οι όποιες διαφορές απόψεων η διενέξεις παρουσιάζονταν (μετά το θάνατο του Μανουήλ), ξεπερνιόνταν ήσυχα με το κύρος της μητρικής της παρέμβασης και της προσευχής της.

Ιδιαίτερη ήταν η αγάπη της για τα Μοναστήρια. Εκεί αναπαυόταν, ξεκουραζόταν η ψυχή της, αντλούσε δύναμη και κουράγιο για τη συνέχεια. Αυτό, το ενέπνευσε σε όλη την οικογένειά της. Ο σύζυγός της αφού παρέδωσε τον θρόνο στον πρωτότοκο Ιωάννη, δύο μήνες πριν τον θάνατό του (29 Μαρτίου 1425), απεσύρθη στη Μονή του Παντοκράτορος στην Κωνσταντινούπολη, όπου εκάρη μοναχός με το όνομα Ματθαίος. Η ίδια, μετά το θάνατο του συζύγου της έγινε μοναχή (1425) στη Μονή της κυράς Μάρθας, με το όνομα Υπομονή. Και τρία από τα παιδιά τους επίσης έγιναν μοναχοί, ο Θεόδωρος και ο Ανδρόνικος (μ. Ακάκιος) στη Μονή του Παντοκράτορος, και ο Δημήτριος (μ. Δαυίδ) στο Διδυμότειχο

Ακόμα, εν όσω βρισκόταν στην πατρίδα της, μαζί με τον πατέρα της έκτισαν την Ι.Μ. Παναγίας Παμμακαρίστου στο Πογάνοβο της πόλης Δημήτροβγκραντ της Ν.Α. Σερβίας. Στην Κωνσταντινούπολη είχε συνδεθεί με την Ι. Μ. του Τιμίου Προδρόμου της Πέτρας, όπου φυλαγόταν το ιερό λείψανο του οσίου Παταπίου του θαυματουργού, στον οποίο η αγία Υπομονή έτρεφε ιδιαίτερη ευλάβεια. Η Μονή είχε ιδρυθεί από τον συνασκητή του οσίου Παταπίου στην Αίγυπτο, όσιο Βάρα, έξω από την πύλη του Ρωμανού πριν από το 450μ.Χ. Με την συμβολή της αγίας ιδρύθηκε στη Μονή γυναικείο γηροκομείο με την επωνυμία «Η ελπίς των απηλπισμένων». Η ευλάβειά της προς τον όσιο Πατάπιο φαίνεται από το γεγονός ότι ο αγιογράφος του σπηλαιίου του οσίου Παταπίου στα Γεράνεια όρη της Κορινθίας θεώρησε απαραίτητο να ιστορήσει την αγία Υπομονή δίπλα από το σκήνωμα του οσίου.

Άνθρωπος φωτεινός και φωτισμένος η αγία Υπομονή, προικισμένη με πολλά τάλαντα, που τα «εμπορεύθηκε» με σύνεση και σωφροσύνη και τα πολλαπλασίασε, κατάφερε με την αρετή, την άσκηση και την καρτερία της να φθάσει σε δυσανάβαρα μέτρα αρετής. Μια σημαντική φυσιογνωμία εκείνης της εποχής ο Γεννάδιος Σχολάριος, ο πρώτος Οικουμενικός Πατριάρχης μετά την άλωση, στον Παραμυθητικό του Λόγο προς τον Βασιλέα Κωνσταντίνο ΙΑ', «Επί τη κοιμήσει της μητρός Αυτού αγίας Υπομονής», αναφέρει χαρακτηριστικά τα εξής:

«Την μακαρίαν εκείνην Βασίλισσαν όταν την επεσκέπτετο κάποιος σοφός, έφευγεν κατάπληκτος από την ιδικήν της σοφίαν. Όταν την συναντούσε κάποιος ασκητής, αποχωρούσε, μετά την συνάντηση, ντροπιασμένος δια την πτωχείαν της ιδικής του αρετής, συγκρινομένης προς την αρετήν εκείνης. Όταν την συναντούσε κάποιος συνετός, προσέθετεν εις την ιδικήν του περισσοτέραν σύνεσιν. Όταν την συναντούσε κάποιος νομοθέτης, εγίνεταν προσεκτικώτερος. Όταν συνομιλούσε μαζί της κάποιος δικαστής, διεπίστωνε ότι έχει ενώπιόν του έμπρακτον Κανόνα Δικαίου. Όταν κάποιος θαρραλέος (τη συναντούσε), ένοιωθε νικημένος, αισθανόμενος έκπληξιν από την υπομονήν, την σύνεσιν και την ισχυρότητα του χαρακτήρος της. Όταν την επλησίαζε κάποιος φιλόφρων, αποκτούσε εντονώτερο το αίσθημα της φιλοφρονίας. Όταν την συναντούσε κάποιος φίλος των διασκεδάσεων, αποκτούσε σύνεσιν, και, γνωρίζοντας την ταπεινώσιν εις το πρόσωπόν της, μετανουούσε. Όταν την εγνώριζε κάποιος ζηλωτής της ευσεβείας, αποκτούσε μεγαλύτερον ζήλον. Κάθε πονεμένος με τη συνάντηση μαζί της, καταλάγιαζε τον πόνο του. Κάθε αλαζόνας αυτοτιμωρούσε την υπερβολικήν του φιλαυτίαν. Και γενικά κανένας δεν υπήρξε, που να ήλθεν εις επικοινωνίαν μαζί της και να μην έγινε καλύτερος».

Ο Θεός ευδόκησε να μην ζήσει τις τελευταίες τραγικές στιγμές της Αυτοκρατορίας. Την κάλεσε κοντά Του στις 13 Μαρτίου 1450, έχοντας διανύσει 35 χρόνια ως Αυτοκρατόρισα και 25 ως ταπεινή μοναχή. Ο σύγχρονός της διάκονος Ιωάννης Ευγενικός, αδελφός του Μάρκου του Ευγενικού Αρχιεπισκόπου Εφέσου, στον Παραμυθητικό του Λόγο προς τον Κων/νον Παλαιολόγον επί τη κοιμήσει της Μητρός του αγίας Υπομονής συνοψίζει:

«Ως προς δε την αιδίμον, εκείνην Δέσποινα Μητέρα σου, τα πάντα εν όσω ζούσε, ήσαν εξαίρετα, η πίστις, τα έργα, το γένος, ο τρόπος, ο βίος, ο λόγος και όλα μαζί ήσαν σεμνά και επάξια της θείας τιμής και, όπως έζησε μέτοχος της θείας Προνοίας, έτσι και ετελεύτησεν».

Η «Αγία Δέσποινα», όπως την ονομάζει ο Γεώργιος Φραντζής, συνέδεσε την έννοια του μοναχικού της ονόματος (Υπομονή) με τον τρόπον αντιμετώπισεως και των ευτυχών στιγμών και των απείρων δυσκολιών της όλης ζωής της. Υπομονή κατά βίον, πράξιν και μοναχικό όνομα. «Τη υπομονή αυτής εκτήσατο την ψυχήν αυτής».

(Από το ημερολόγιο του 2006 της Ιεράς Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης).

Σύγχρονο θαύμα της Αγίας

Είναι αρκετές οι εμφανίσεις της αγίας Υπομονής τα τελευταία χρόνια σε ευσεβείς και μη χριστιανούς. Επιλεκτικά καταχωρούμε ένα συμβάν που περιγράφει την θαυμαστή εμφάνισή της και θεραπεία κάποιου ασθενή.

«Η αγία Υπομονή εμφανίσθηκε ως μοναχή σε κάτοικο των Αθηνών που εργαζόταν σε ταξί. Το σταμάτησε και ζήτησε να κατευθυνθή προς το Λουτράκι. Ο ταξιτζής είχε καρκίνο του δέρματος στα χέρια του και βρισκόταν σε μεγάλη απελπισία. Καθ' οδόν η μοναχή που φορούσε ένα κουκούλι με κόκκινο σταυρό τον ρώτησε.

Γιατί είσαι μελαγχολικός;

Και εκείνος δεν edίστασε να ομολογήσει όλη την αλήθεια. Μετά τον ρώτησε αν θέλη να τον σταυρώσει για να γίνει καλά και εκείνος δέχθηκε. Σε λίγο όμως τον έπιασε υπνηλία και παρεκάλεσε την μοναχή να σταθούνε λίγο για να μην σκοτωθούνε. Είχαν φθάσει κοντά στα διόδια και εύκολα θα έβρισκαν άλλο ταξί αν εκείνη βιαζόταν. Κάθησε στην άκρη του δρόμου και τον πήρε ο ύπνος. Όταν ξύπνησε διαπίστωσε ότι τα χέρια του είχαν γίνει καλά, αλλά η

μοναχή είχε εξαφανιστή. Ρώτησε τους ανθρώπους των διοδίων μήπως είδανε καμμιά μοναχή εκεί κοντά, αλλά κανείς δεν την είχε δει. Τότε συγκλονισμένος γύρισε στο ταξί του και κατάλαβε ότι κάποια αγία ήταν κι' έγινε άφαντη. Κατευθύνθηκε μετά στον γιατρό του και του διηγήθηκε το περιστατικό. Την στιγμή εκείνη έπεσε το μάτι του σε μια εικόνα που ήταν κρεμασμένη στον τοίχο του ιατρείου. Πετάχθηκε απ' το κάθισμά του και φώναξε : 'Αυτή ήταν'.

Σημειωτέον ότι η εικόνα ήταν της αγίας Υπομονής. Έτσι έμαθε ποια ήταν εκείνη που τον θεράπευσε και τον γλύτωσε και απ' την απελπισία. Το κουκούλι με τον κόκκινο σταυρό έδειχνε την καταγωγή πριν γίνει αυτοκρατόρισα του Βυζαντίου και με αυτό το μοναχικό σχήμα τελείωσε και την επίγεια ζωή της. Εκ των υστέρων γίνηκε γνωστό ότι η ημέρα που γίνηκε το θαύμα ήταν 13 Μαρτίου, ημέρα που η αγία γιορτάζει».

(Από το βιβλίο εκδόσεως Ι. Μ. Οσίου Παταπίου Λουτρακίου).

Απολυτίκιον.

Ήχος πλ. α'.

Τον συνάναρχον Λόγον.

Την κλεινήν βασιλίδα εγκωμιάσωμεν, Υπομονήν την οσίαν, περιστεράν ευλαβή εκ του

κόσμου πετασθείσαν της συγχύσεως προς τας σκηνάς του ουρανού, εν αγάπη ακλινεί, ασκήσει και ταπεινώσει βωώντες, θραύσον, λιταίς σου ημών δεσμούς ανόμους, άνασσα.

Κοντάκιον. Ήχος πλ. δ'. Τη Υπερμάχω.

Υπομονής θεοστηρίκτου την ομώνυμον και βασιλίδων θεοσόφων την υπέρτιμον, την εκλάμψασαν ως άστρον εν Βυζαντίω και χορούς μοναζουσών καταπυρσεύσασαν, ταπεινώσεως βολαίς ανευφημήσωμεν, πόθω κράζοντες. Χαίροις, Μήτηρ πανεύφημε.

Μεγαλυνάριον.

Χαίροις εκμαγείον υπομονής, στήλη σωφροσύνης, αδιάσειστον αρετών, τείχος και ταμείον, Υπομονή, αγάπης, ενθέων βασιλίδων κέρασ περιδοξον.